

Štinjan (Fort Punta Christo) i Tolmin (Sotočje): Usporedba festivalskih lokaliteta i kulture

---

Peleš, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:912688>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

ANDREA PELEŠ

**ŠTINJAN (FORT PUNTA CHRISTO) I TOLMIN (SOTOČJE): USPOREDBA
FESTIVALSKIH LOKALITETA I KULTURE**

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

ANDREA PELEŠ

**ŠTINJAN (FORT PUNTA CHRISTO) I TOLMIN (SOTOČJE): USPOREDBA
FESTIVALSKIH LOKALITETA I KULTURE**

Završni rad

JMBAG: 0303064283, redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Antropologija turizma

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Etnologija i antropologija

Znanstvena grana: Etnologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Andrea Matošević

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Andrea Peleš kandidat za prvostupnika studije Kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Potpis

U Puli 16. rujna 2020.

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, Andrea Peleš dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Štinjan (Fort Punta Christo) i Tolmin (Sotočje): Usporedba festivalskih lokaliteta i kulture“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli 16. rujna 2020.

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. Antropologija turizma.....	3
2.1. Poimanje antropologa i turista (sličnosti i razlike).....	4
2.2. Održivi turizam i antropologija turizma.....	5
3. Suvremeni kulturni turizam kao društveni čimbenik.....	7
3.1. Supkultura i pitanje identiteta.....	7
3.2. Festivalski turizam.....	8
4. Grad Tolmin kao festivalski lokalitet.....	10
4.1. Geografske i prirodne značajke.....	10
4.2. Čimbenici festivalskog turizma u Tolminu.....	11
4.3. Genealogija festivala.....	12
4.4. Lokalno iskustvo festivala za mlade i turističkih sadržaja.....	15
5. Dolazak supkulturnih festivala na području Slovenije.....	18
5.1. Optimizam i novi počeci.....	18
5.2. Festivalski turizam.....	19
6. Štinjan (Fort Puna Christo) kao festivalski i kulturni lokalitet.....	21
6.1. Geografske i prirodne značajke.....	21
6.2. Čimbenici festivalskog turizma u Štinjanu.....	22
6.3. Razvoj festivala u Štinjanu u tvrđavi Punta Christo.....	24
6.3.1. Outlook festival.....	24
6.3.2. Dimensions festival.....	25
6.3.3. Seasplash festival.....	26
6.3.4. Seasplash udruga.....	27
7. Komparativna analiza festivalskih lokaliteta i kulture grada Štinjana i Tolmina.....	30
7.1. Usporedba festivalskih lokaliteta Sotočje i Punta Christo.....	30
7.2. Rezultati i interpretacija istraživanja.....	31
8. Zaključak.....	35
LITERATURA.....	37
Sažetak.....	40
Summary.....	40

1. UVOD

U posljednjih nekoliko desetljeća bilježi se nagli porast broja posjetitelja određenih turističkih destinacija. Razlog tomu jesu slobodno vrijeme i nešto viša platežna moć tih „novih“ turista. Suvremeni turist traga za autentičnim iskustvom koje će naposljetku rezultirati zadovoljenjem svojih osobnih potreba. Danas postoji mnogo načina putovanja i svatko od nas može putovanje ili doživljaj drugačije osjetiti. Stoga, najrelevantniju analizu toga kretanja može predložiti antropologija turizma.

U suvremenom svijetu sve se veći naglasak stavlja na kulturne manifestacije kao novi oblik društvene atrakcije. One imaju sve veći značaj za turizam zbog čega dolazi do veće prepoznatljivosti određene turističke destinacije. Stoga, možemo reći da su festivali kao kulturna manifestacija postali sve traženiji među sve zahtjevnijim turistima.

Cilj je ovoga rada upoznavanje razvoja supkulturnih festivala na području Slovenije i Hrvatske, točnije grada Tolmina i pulskoga prigradskog naselja Štinjana. U ovome radu bit će obuhvaćeni festivali: Soča Reggae Riversplash, Kreativni tabor Sajeta, Metal Camp, Soč'n Fest i Punk Rock Holiday u Tolminu, te Outlook festival, Dimensions festival i Seasplash festival u tvrđavi Punta Christo, u Štinjanu.

Za izradu rada korištena je stručna i znanstvena literatura te stručni podaci s Interneta. U radu su zastupljene i informacije iz studije slučaja autora Mihe Kozoroga i njegovog rada „Primjer slučajnog turizma: društveni i prostorni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu u Sloveniji“. Rad je objavljen 2012. godine u hrvatskom časopisu *Studia ethnologica Croatica*.

Struktura rada podijeljena je u šest manjih poglavlja. Prvo poglavlje odnosi se na teorijski okvir antropologije turizma, zatim analizu sličnosti i razlika između antropologa i turista te odnosa održivog turizma i antropologije turizma. U drugom poglavlju opisuje se suvremeni kulturni turizam kao društveni čimbenik te supkulturni festivali. Treće poglavlje govori o gradu Tolminu kao festivalskom lokalitetu i povijesti festivala na tom području. Četvrto poglavlje odnosi se na supkulturne festivale u Sloveniji. Zatim se u petom poglavlju opisuje Štinjan (Fort Puna Christo) kao festivalski i kulturni lokalitet i festivali Outlook, Dimensions i Seasplash. U posljednjemu poglavlju slijedi

komparativna analiza festivala u Tolminu i Štinjanu te rezultati i interpretacija istraživanja.

2. Antropologija turizma

U suvremenom dobu bilježi se sve veći porast broja posjetitelja neke destinacije kojima je glavni motiv privremeno napustiti uobičajeno mjesto prebivanja u potrazi za novim iskustvima i doživljajima. Stoga, turizam označava ukupnost odnosa i pojava koji proizlaze iz putovanja i boravka u određenoj destinaciji, takvo putovanje najčešće je poduzeto radi odmora i uživanja (<https://www.enciklopedija.hr/>, 24.8.2020.). Zbog velikog broja mjesta i mogućnosti, posjetitelji doživljavaju putovanja individualno tj. svatko od nas može drugačije turistički osjećati određeno mjesto, događaj, kulturu i slično. Stoga, antropologija može najvjernije predstaviti analizu kretanja posjetitelja. Važno je staviti naglasak na pojamovnu razliku između turista i putnika. Naime, turisti predstavljaju skupinu ljudi za koju su turističke atrakcije već organizirane, dakle njihovi pogledi su ograničeni na cjelokupnu destinaciju. Dok su s druge strane putnici aktivna skupina ljudi koja traga za novim iskustvima, ljudima i kulturama. No, ovakva podjela dovodi do negativne kritike odnosno stereotipa prema samim turistima. Prema tome, ako se ova definirana podjela sagleda iz širega konteksta, možemo primijetiti da svijet postaje jedno veliko globalno selo tj. sve je manje nepoznatih mjesta te je tanka granica između civiliziranog i neciviliziranog svijeta. Stoga, možemo reći da više ne postoji pojam ili definicija autentičnog putnika. Trend putovanja postao je sve masovniji i naizgled se čini kao da se sve razlike poravnavaju, no to ne mora uvijek biti tako. Ljudi uvijek zaziru od nepoznatog, stoga najčešće biraju sigurnije destinacije, ponude, usluge i slično. No, s druge strane, pojedinci koji odlaze na putovanja zadovoljavaju svoju potrebu za upoznavanjem ljudi, kultura i time razvijaju znanje te doprinose stvaranju novih iskustva. Pod stvaranjem novih iskustva misli se na odlazak u muzeje, sudjelovanje na raznovrsnim događajima i zabavama, upoznavanje lokalnog stanovništva i njihovog načina življenja. U toj sferi poimanja turizma i autentičnog doživljaja dolazimo do prepreke koja predstavlja svojevrsnu zaštitu određenog mjesta. Naime, zaštita okoliša se u suvremenom svijetu sve više naglašava, odnosno nastoje se osmisliti nove strategije suprotstavljene masovnom turizmu. Da bi se postigla ekološka održivost potrebno je osvijestiti lokalno stanovništvo određenog mjesta i destinacije, ali i postaviti pravila u sferi zaštite istoga. Cilj je ne samo osvijestiti lokalno stanovništvo nego i posjetitelja koji dolazi u tu destinaciju. Time se podrazumijeva poštivanje zajednice, očuvanje okoliša, interakcija s lokalnim stanovništvom, itd. (Šuran, 2016: 80). Dakle, odnos pojmova antropologije i turizma imaju mnogo sličnosti

i razlika te zajedničkim funkcioniranjem mogu pridonijeti poboljšanju trenutnog stanja u području suvremenog turizma. U sljedećem poglavlju daje se precizan uvid u povezanost antropologije i turizma.

2.1. Poimanje antropologa i turista (sličnosti i razlike)

Postoji velika sličnost, ali i razlika između antropologa, turističkog vodiča i turista. Ono što ih povezuje je njihova želja za putovanjem, boravkom u određenome podneblju drugačijem od poznatog, potrebi za pisanjem izvještaja o doživljajima i kontaktu među kulturama. Često se ukazuje na tu razliku gdje su antropolozi tvorci činjenica i aktivni proizvođači novih kulturnih analiza, odnosno otkrića novih zanimljivosti vezanih uz kulturu naroda i zajednice koju proučavaju. Povezivanje je antropologa i turista moguće, no valja postaviti i granicu između njih jer postoje određene razlike koje treba uzeti u obzir.

Postoji epistemološka prepreka koja otežava antropolozima da se usredotoče na turizam kao fenomen. Tu je riječ o strahu od frivolnog sudjelovanja bez ikakvog kontinuiteta i strukture. Dakle, ono što je zajedničko antropologu i turistu, jest odlazak iz mjesta stalnog boravišta, posjeta ciljanoga mjesta i boravak u neposrednom su kontaktu s lokalnim stanovništvom i njihovom kulturom. I turist i antropolog najčešće promatraju običaje posjećenog mjesta. Stoga, nakon određenoga vremena boravka u drugoj destinaciji antropolog i turist vraćaju se u stalno mjesto boravka, ali sa znatno promijenjenim mišljenjem i s iskustvom koje su doživjeli. Fotografirat će okolinu u kojoj su boravili, lokalno stanovništvo, prirodu, običaje, spomenike i građevine. Antropolog će, za razliku od turista, vjerojatno napisati znanstveni članak ili kritički osvrt mjesta koje je posjetio. Međutim, oboje će donijeti poneki suvenir ili uspomenu s mjesta koje su posjetili. Boraveći u toj destinaciji tragaju za nečim autohtonim, a to je možda tradicionalna hrana koju poslužuje lokalno stanovništvo, slušaju njihov stil glazbe i plesa tj. drugim riječima doživljavaju njihovu kulturu. No, s druge strane postoje i čimbenici koji razdvajaju pojam antropologa i turista.

Dakle, porivi su odlaska u određenu destinaciju potpuno drugačiji za turista i antropologa. Turist ne odlazi na destinaciju da bi proučavao lokalno stanovništvo ili njihovu kulturu na opsežan način te se zadržavao kako bi živio na način lokalnog stanovništva. Turist najčešće ne govori njihov jezik i ne može u potpunosti razumjeti

narod koji posjećuje. Turist je u stalnoj potrazi za novim atrakcijama, iskustvima i doživljajima te pričom koju će moći ispričati prijateljima i svojoj obitelji. Najčešće o svemu imaju stereotipe te će se vratiti kući s određenim mišljenjem. Dok s druge strane, antropolog posjećuje mjesto te pokušava odgovoriti na pitanja kako, zašto i tko? Antropolog je onaj koji će, sa svojim osvrtima, studijama i širenjem poruke, javnosti ukazati na probleme i poteškoće s kojima se neki narod ili zajednica susreću dok s druge strane turist može samo kratkoročno promatrati (Burns, 1999: 6).

2.2. Održivi turizam i antropologija turizma

U današnjemu vremenu suvremeni turizam postao je masovna pojava. Uključuje energiju, promet, graditeljstvo, obrt, trgovinu, telekomunikacije i zabavu, sve su to djelatnosti koje pomažu organizaciji suvremenog turizma. No, osnovni razlog razvoja turizma ipak su posjetitelji, koji imaju veću mogućnost putovanja, povećani raspoloživi dohodak, a razvoj prijevoza i proširenje komunikacijskih kanala uvelike su utjecali na razvoj tercijara. Stoga, masovni turizam nekim područjima pridonio je prosperitetu, iskorjenjujući siromaštvo u lokalnim zajednicama. Održivi turizam doprinosi optimalnom iskorištavanju okolišnih resursa, zadržavajući bitne ekološke procese i pomažući u zaštiti prirodne baštine i bioraznolikosti. Također, brine se o autentičnosti destinacije, odnosno očuvanje kulturnog naslijeđa i tradicijske vrijednosti (<http://www.odrzivi.turizam.hr/>, 24.8.2020.).

Ujedinjeni narodi proglasili su Međunarodnu godinu održivog turizma za razvoj 2017. godine. Pri tome je turizam povezan s uključenim i održivim ekonomskim rastom, društvenom uključenosti, zaštitom okoliša, kulturnim vrijednostima i baštinom, što su zaključili i urednici tematskog broja časopisa *Etnološka tribina* u uvodnome tekstu naslovljenom *Turizam – akteri, politike i procesi* (2017: 86.). No, postoje slučajevi gdje želje i potrebe autohtonog stanovništva nisu uzimane u obzir, uz sukladno uništavanje okoliša. Međutim posljednjih godina potvrđuje se novi način putovanja – odgovorni turizam. To označava vrstu putovanja čija je glavna osobina samosvijest i briga o vlastitim postupcima te briga za mjesto, narod i zajednicu podneblja koje se posjećuje. Odgovorni turizam je turizam koji posjeduje osobine etičkoga i savjesnoga putovanja i boravka u nekoj destinaciji. Posjetitelji odgovornog turizma imaju osobine očuvanja realnosti koju posjećuju i ne teže uništavanju i iskorištavanju destinacije. Glavna je

karakteristika posjetitelja odgovornog turizma biti na strani onih koji nude rješenja, a ne na strani onih koji stvaraju probleme održivosti.

Održivi turizam putnicima nudi priliku da razumiju nepravdu i uskraćivanje ljudskih prava te istodobno nudi priliku pridonošenja pravednijem i održivijem lokalnom razvoju. Ovaj sektor pruža priliku najsiromašnijim i najpotrebitijim zemljama. Odgovorni turizam funkcionira tako da povećava učinak aktivnosti kao lokalnog stanovništva, pozitivne odnose i angažman lokalnih dobavljača te zapošljavanje lokalne radne snage. Ova vrsta turizma nastoji povećati svjesnost i profesionalnost lokalnog stanovništva. Tako osnivaju mala poduzeća i zadruge na lokalnoj razini koja daju jedinstvenu priliku za razvoj održivoga lokalnog ekonomskog razvoja. Zatim, glavni je cilj informirati posjetitelje i turiste o utjecaju njegovih mogućih izbora na okoliš, znači informiranje o potrošačkoj moći. Naprimjer, suprotnost ovome turizmu su takozvana „resort“ naselja, koja su zaštićena stražarima te ne dopuštaju lokalnom stanovništvu pristup plažama, hotelima ili zabavnim centrima (Šuran, 2016: 105 – 110). U tom segmentu uočavamo kako lokalno stanovništvo izvršava, za niske plaće, samo poslove uslužnog karaktera, zaposleni su isključivo kao kuhari, konobari ili sobari. Odgovorni turizam nikada nije masovnoga tipa. Mnogi putnici odgovornoga turizma organiziraju svoj boravak na individualnoj razini. Međutim, odgovorni tip turizma ne posjeduje jedan vlastiti sustav potvrđivanja, ali je usvajanje odgovornih ponašanja još uvijek prepušteno individualnom angažmanu. Treba naglasiti da nas svijest o očuvanju okoliša i briga o autohtonom stanovništvu može dovesti do snažnog boljitka posjećene zemlje.

3. Suvremeni kulturni turizam kao društveni čimbenik

U današnjemu vremenu sve više možemo uočiti kako dominira složeniji model turizma koji se temelji na integraciji umjetnosti, prirode i zabave. Tako opažamo da se najveća cirkulacija posjetitelja sezonskog karaktera jer se događa u sezoni. Glavni su ciljevi turista koji dolaze u ljetnim mjesecima more, sunce, arheološke znamenitosti i priroda. Danas je velika potražnja za alternativnim turizmom, koji je povezan s potražnjom jedinstvenoga i autentičnoga doživljaja u području kulturnih i gastronomskih iskustava. Dakle, radi se o sasvim novome obliku turizma koji ne obuhvaća samo lokalitete pune arheoloških, povijesnih i umjetničkih obilježja, već i samo iskustvo koje je usmjereno prema upoznavanju kulture određenoga mjesta u antropološkom smislu riječi. Dakle, to znači da kulturni turizam više ne bi trebao biti shvaćen na način običnoga razgledavanja znamenitih umjetničkih djela i zbirka poznatih autora, već kao prošireno iskustvo koje obuhvaća teritorij i kulturnu baštinu.

Veliki je naglasak na nematerijalnoj baštini, no to ne uključuje samo običaje i tradicije, već znanja koja su se tijekom vremena stekla i usvojila posredničkim djelovanjem multikulturnoga suživota na tom prostoru. Takav oblik kulturne ponude uključuje proizvode i usluge koje će posjetitelje privremeno udaljiti od svakodnevne monotone okoline. Najviše koristi bi mogla imati manja i periferna naselja ako će biti u stanju prilagoditi se novim oblicima ponude i potražnje. To znači da se sve više teži ostvariti turistički proizvod koji će u isto vrijeme biti proizvod i iskustvo. Međutim, takav pristup koji se zasniva na ekonomiji doživljaja trebao bi biti usmjeren prema boljoj prezentaciji iskorištavanja resursa i lokalne kulture. Stoga, ovakav oblik ponude doveo bi do toga da se doživljavanje lokaliteta pretvori u iskustvo globalne kulturne zajednice koja to ostvaruje kroz različite manifestacije (Šuran, 2016: 214 – 2019).

3.1. Supkultura i pitanje identiteta

Definiranje supkulture prošlo je širok raspon promjena od trideset godina. Odnosi se na opisivanje različitih teorijskih praksi i orijentacija, u kojoj svaka ima dominantnu stranu te nameće svoju terminologiju u odnosu na prijašnje koncepte i modele. Danas supkultura znači bilo koje odstupanje adolescentskih i drugih aktera normi vrijednosti

uže i šire roditeljske kulture, vezana je uz koncept društvene klase kao socijalizacijskog svijeta (<https://enciklopedija.hr/>, 01.06.2020.).

Umjetnička djela visoke kulture najčešće preusmjeravaju pažnju prema općeljudskim vrijednostima. Ona su najčešće složena izraza, što upućuje na malobrojne krugove obrazovne elite. Također, granice obrazovne elite mnogo su uže od granica društvene elite. Stoga, popularna glazba stvarana je za neobrazovane ili poluobrazovane mase, namijenjena isključivo zabavi i razonodi. Njezin je glavni cilj opuštanje. Popularna je umjetnost najčešće zadovoljna svijetom i ne želi ga mijenjati, ona je pasivna i konformistička (Krnić, 2006: 1129.). Supkultura se odnosi na stilove i identitete koje mladi stvaraju u području slobodnoga vremena. Mladenački su identiteti formirani kroz obrasce potrošnje i upotrebu dobara koja bi ih trebala činiti jedinstvenim, individualnim i posebnim. Tržište u današnje vrijeme ima sve veću kontrolu nad stvaranjem životnih stilova mladih. Ono nameće retoriku koja kreira iluziju o kontroli nad slobodnim odabirom pojedinih identiteta u smislu odlaska u trgovinu s odjećom, isprobavanja odjeće i obuće s velikim logotipom identiteta i kupnje istoga. U Hrvatskoj autori definiraju supkulturu, ne u smislu klasnoga određenja, već su supkulturu istraživali kao stilove i identitete koje mladi stvaraju na temelju različitih glazbenih smjerova, pripadništva, od pisanja grafita do ekstremnih sportova. U našoj sredini, ali i u svijetu, nastali su mnogi supkulturni stilovi kao što su: pankeri, metalci, reperi i šminkeri (Krnić 2013: 19). Ono što im je zajedničko, odnosno ono što ih povezuje, zasnivanje je stila i identiteta u području slobodnoga vremena i raznovrsno odstupanje normi i vrijednosti od onih koje čine dominantni kulturni sklop.

3.2. Festivalski turizam

Turističke atrakcije na različite načine privlače razna turistička tržišta. Turisti ili posjetitelji destinacije postaju istražitelji mjesta koje posjećuju. Stoga, svaka turistička destinacija raspolaže nizom raznih turističkih atrakcija kojoj je cilj maksimalno zadovoljenje turističkih potreba te zaokupljanje i zabava gosta doživljajem koji mu se stavlja na raspolaganje (Richards, 1997: 21–29).

Razvojem turizma u svijetu dolazi do sve većeg zanimanja za valorizacijom organiziranih događaja kao što su festivali. Zahvaljujući uspjehu i potražnji nastaje poseban oblik selektivnog turizma, a to je festivalski turizam. Danas festivali imaju veliku ulogu u promoviranju destinacije i samog turizma te su usmjereni prema

povećanju broja posjetitelja. Primarni je cilj povećanje broja posjetitelja izvan sezonskoga razdoblja.

Komparativne prednosti festivalskog turizma su:

- Lokacija (molbe za sponzore, vlasnici događaja, ciljane tržišta)
- Prirodne vrijednosti (tipovi sporta i teme za proslavu)
- Klima (sezonski događaj)
- Kultura (lokalne proslave od interesa za posjetitelje)

Konkurentne prednosti festivalskog turizma su:

- Investiranje (*portfolio* događaja, vlasništvo festivala, pogoni festivala)
- Inteligencija (stvaranje nasljeđa, istraživanje, procjena, utjecajni festivali, označavanje događaja, razmišljanje o budućnosti festivala)
- Marketing (efektivno-ciljane konkurencije, pozicioniranje i *brendiranje*)
- Organizacija festivala (zajednička vizija i ciljevi, vodstvo, strateški pristup, integrirana partnerstva i suradnje)
- Stručnost i profesionalizam (trening ljudskih potencijala, festivalska inovacija i kvaliteta, edukacija svih dionika)

Festivalski turizam predstavlja nadogradnju koju neka turistička destinacija nudi, a koja rezultira povećanjem konkurentnosti destinacije. Pomoću komparativnih i konkurentnih prednosti festivalski turizam svakako povećava atraktivnost destinacije, tako možemo reći da festivali postaju sami po sebi turistička atrakcija (Richards, 1997: 162-163.).

4. Grad Tolmin kao festivalski lokalitet

Ovo poglavlje prvenstveno opisuje Tolmin kao grad, ali i kao festivalski lokalitet koji je zapravo nastao slučajno. U ovome poglavlju objasnit će se nastanak slučajnoga turizma, odnosno pojava festivala i masovnoga okupljanja. Poglavlje se sastoji od četiri manje cjeline koje će detaljnije biti objašnjene u nastavku rada. Prva cjelina ovoga poglavlja odnosit će se na geografske i prirodne značajke grada Tolmina. Zatim, druga se cjelina više odnosi na turizam grada Tolmina, odnosno festivalske čimbenike. Treća cjelina ulazi u srž nastanka festivala tj. festivalsku genealogiju. U zadnjoj cjelini ovoga poglavlja bit će navedeni razlozi razvoja supkulturnih festivala, odnosno odnos tradicije i supkulture.

4.1. Geografske i prirodne značajke

Grad Tolmin smješten je između rijeka Soče i Tolminke, u kotlini Gornjeg Posočja. Općina Tolmin, koja graniči s Italijom, ima površinu od 381.5 km² i sastoji se od 72 naselja, u kojima je 2012. godine živjelo 12.198 stanovnika. U Tolminu su koncentrirani općinski i državni uredi, osnovna i srednja škola, većina tvornica, sportska i omladinska infrastruktura te trgovački centar, a u gradu i njegovoj okolini živi trećina svih stanovnika općine. Važno je naglasiti da grad Tolmin i njegova okolica imaju brojne prirodne i kulturne znamenitosti, a to su: grad Tolmin, crkva Sv. Urha, dolina Tolminke, dvorac Kozlov rob, Most na Soči, Tolminska klisura, ušće rijeke Soče i Tolminke. Grad Tolmin je najveći grad u Gornjoj Soči. Najznačajniji je Tolminski muzej koji je smješten u dvorcu Coronini, a prikazuje povijest mjesta i šire okolice. Također, u gradu se nalazi i crkva Uznesenja Marijina u kojoj se nalaze zanimljivi vitraži. Zatim, rijeke Tolminka i Soča nalaze se nedaleko od samoga grada Tolmina gdje se održavaju okupljališta mladih, popularno šetalište za mještane i mjesto održavanja koncerata. U ljetnim mjesecima u Tolminu održavaju se poznati festivali kao što su Soča Reggae Riversplash, Metal Camp i kreativni kamp Sajeta. Vrlo je važno napomenuti i da je Tolminska klisura najjužnija ulazna točka Triglavskog nacionalnog parka, koji je jedini nacionalni park u Sloveniji. Simbol je europske kulturne baštine spomen-crkva Duha Svetoga u Javorici koju je izgradila austrougarska vojska 1916. godine. (<https://kraj.eu/>, 03.06.2020.)

4.2. Čimbenici festivalskog turizma u Tolminu

U ovoj se cjelini detaljnije opisuju pozitivni i negativni čimbenici festivalskoga turizma u Tolminu, odnosno mišljenje mještana o promjenama koje su nastale uslijed organiziranja raznih ljetnih festivala i okupljanja.

Riječ je o festivalima kao što su Soča Reggae Riversplash, Kreativni tabor Sajeta, Metal Camp, Soč'n Fest, Punk Rock Holiday i mnogi drugi. Stoga, zbog nebrojenih festivala koji se tamo održavaju, grad Tolmin dobio je naziv „festivalski grad“. No, mišljenje mještana ovoga grada itekako je odigralo važnu ulogu u nastanku i daljnjem održavanju tih festivala. Dakle, čimbenike festivalskog turizma podijelit ćemo na pozitivne i negativne. Kako bismo preciznije mogli shvatiti te čimbenike, oni će biti prikazani tabelarno.

Negativni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu	Pozitivni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu
- buka	- festival na otvorenome
- glasni kombiji	- supkulturno izražavanje
- heavy metal glazba	- druženja
- drugačije supkulture	- policijska statistika: od 2005. do 2010. godine 38 pritužaba,
- kontekst za drugačije oblike turizma: sportski i ribolovni	- prihvaćanje festivala u Tolminu

Tablica 1. Negativni i pozitivni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu

Izvor: Miha Kozorog. 2012. Primjer slučajnog turizma: društveni i prostorni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu u Sloveniji. *Studia ethnologica Croatica*, 2012. godine.

Dakle, iz navedene tablice možemo zaključiti da su se mještani žalili zbog buke, glasnih kombija, heavy metal glazbe, prisvajanja drugačije kulture te da je Tolmin ipak grad za razvijanje drugačijih oblika turizma kao što su sportski i ribolovni. No, s druge strane možemo vidjeti i pozitivne čimbenike kao što su: druženja mladih, festivali na otvorenome, supkulturno izražavanje i prihvaćanje festivala u cjelini. Festivali u gradu su se ipak dogodili sasvim spontano. Ipak rijeka Soča, koja teče uz grad Tolmin, predstavlja mjesto za odvijanje drugačijega oblika turizma kao što su ribolovni i

sportski, a ne festivalski turizam. Stoga, festivale u Tolminu možemo sagledati kao jednu kulturnu formu (Kozorog, 2012: 89).

4.3. Genealogija festivala

U cjelini koja je naslovljena kao povijest ili rodoslovlje festivala, detaljnije će se opisati sami početci nastanka festivala u Sloveniji. Odnosno, način na koje su devedesete godine prošloga stoljeća uvele i promijenile pogled na sadašnje događaje i festivale.

Grad Tolmin, kada gledamo njegovu povijest, bio je grad administracije, masovnoga zapošljavanja i vojne sile. Godine 1994. općina Tolmin bila je podijeljena na tri manje općine: Bovec, Tolmin i Kobarid. Bovec je imao najveću turističku ulogu u cijeloj općini, tada su Tolmin i Kobarid trebali sami izgraditi svoj turistički brend. Devedesete godine bile su gospodarski neizvjesne te se tada lokalna ekonomija morala iznova definirati. U tom kontekstu, Tolmin se okrenuo prema turizmu. Promjene u sferi turizma u Tolminu mogu se sagledati na dvije razine: institucionalne i lokalne. Upravo 2000. godine turizam je bio institucionaliziran osnivanjem LTO-a (Lokalna turistička organizacija). Početci turizma u Tolminu započeli su interpretacijom festivala (Kozorog, 2012: 269).

Prvi takav festival na otvorenome bio je Rock Otočec (od 1997. godine), koji se valjanjem mladih u blatu, referirao na američki festival Woodstock. Festival je privukao pozornost zbog smještaja u okolici rijeke Krke koju je istaknuo sloganom „Raj je raj na Rock Otočcu“. No, festival Rock Otočec javljao se i prijašnjih godina (1976. i 1983. godine) te je prerastao u tradicionalni festival koji se održava u Sloveniji. Na tom festivalu zabilježeno je 1,500 izvođača iz dvadeset različitih zemalja. Neki od izvođača na ovom festivalu su: Rollins Band, Living Color, the Fun Lovin' Criminals, Asian Dub Foundation i Papa Roach (<https://www.culture.si/en/>, 04.06.2020.).

Stoga, festivali ovakve vrste nisu se samo okretali prema širenju sadržaja programa, nego i prirodnim atrakcijama koje su pogodne za druge vrste aktivnosti (kao što su: vožnja kajakom, rafting, vožnja biciklom po brdima). Tako su festivali počeli predstavljati turističku "nišu" za mlade. Kako bi se dobio taj osjećaj turističke ležernosti, festivali ne traju samo jedan, nego i po tjedan dana (Kozorog, 2012: 92).

Drugi veliki festival, koji je položio temelje za razvitak festivalskog turizma u Tolminu, bio je festival reggae glazbe - Soča Reggae Riversplash, koji se prvi puta održao 2000.

godine. Taj festival se počeo razvijati u kasnim 90-ima kada je promotor reggae kulture htio napraviti reggae festival u Sloveniji. Namjera promotora bila je organizirati festival na otvorenome izvan glavnoga grada Ljubljane. Promotor je poznao Tolmin te je također radi zabave dolazio na dva lokaliteta uz rijeku Soču (Sotočje i Maya), gdje su se već devedesetih organizirali festivali alternativne glazbe. Razlog za izbor ovoga prostora bilo je njegovo iskustvo s tolminskom omladinskom scenom, ali i koncert međunarodne zvijezde Zucchera koji je tamo nastupao 1995. godine te festival funk glazbe Fanka nam manka koji je održan 1997. i 1998. godine. No, najvažnije što je prevagnulo da se tamo održi festival reggae glazbe, estetika je prirode. Festival je trajao tri dana uz besplatno kampiranje i provođenje sportskih aktivnosti na rijeci Soči (Kozorog, 2012: 89).

Lokalna je mladež 2002. godine oživjela festival eksperimentalne glazbe i umjetnosti - Kreativni tabor Sajeta. Ovaj festival nastao je zbog utiska uspješnosti reggae festivala. Zatim, Kreativni tabor Sajeta postao je festival na kojemu su se izvodili razni koncerti, filmske projekcije, dramske priredbe i literarna čitanja. Neki od poznatih izvođača na ovom festivalu bili su: slovenski džez glazbenik Zlatko Kaučić, Lydia Lunch, Dieter Moebius, Alexander Balanescu i Lajko Felix. Nakon ovoga festivala uslijedio je jedan od najpoznatijih u Sloveniji, a to je Metal Camp tj. festival metal glazbe, koji je održan 2004. godine (https://www.culture.si/en/Sajeta_Creative_Camp, 05.06.2020.).

Godine 2004. na festivalu Metal Camp u Tolminu prvi put izvodila se heavy metal glazba. Festival Metal Camp bio je najveće središte heavy metal glazbe u Europi te je najviše odgovarao međunarodnom karakteru glazbenih festivala u Sloveniji. Ovaj festival privlačio je ljude iz Skandinavije, Njemačke, Austrije i zemalja Mediterana. Svaki žanr metal glazbe bio je predstavljen u pet dana izvođenja različitih koncerata održavanih na više pozornica. Organizatori festivala ugostili su 40 cijenjenih bendova koji su održavali koncerte na glavnoj pozornici (Metal Stage) te 44 mlada sastava na sporednoj pozornici (Talent Forum Stage). Poznati bendovi koji su održali koncerte na Metal Camp festivalu su: Danzig, Apocalyptica, Hypocrisy, Noctiferia, Primal Fear, Slayer, Anthrax, Obituary, Soulfly, Dimmu Borgir, Arch Enemy, Motörhead, Cradle of Filth, Sepultura, Kreator, Immortal, Korpiklaani, Pain, The Exploited, Ministry, In Flames, Morbid Angels, Nightwish, Down. Zadnji festival Metal Campa održan je 2012. godine. Nakon ovoga festivala organiziran je novi međunarodni festival Metal Days

2013. godine. Festival traje sedam dana te se izvode žanrovi metal glazbe na nekoliko pozornica. Također, organizatori su ugostili neke od poznatih heavy metal bendova poput: Annihilator, Iced Earth, In Flames, King Diamond, Mayhem, Sonata Arctica and Wintersun, Children of Bodom, Amorphis, Opeth, Megadeth, Korn, Sepultura, Dream Theater i Fear factory (<https://www.culture.si/en/MetalDays>, 05.06.2020.).

Zatim, festival koji se proslavio u Sloveniji 2007. godine bio je džez festival Soč'n Fest, a 2011. godine prvi put održan je festival punk glazbe – Punk Rock Holiday. Festival se održavao na ušću rijeke Tolminke u Soču, u neposrednoj blizini Tolmina. Prije nekoliko godina postojala su dva festivala koji su se također usredotočili na punk glazbu, a to su: Šklab Fest i Njoki Summer Festival. Ovi festivali su se održavali pet godina i organizatori su ugostili izvođače više žanrova kao što su: Marky Ramone, The Toasters, New Riot, The BellRays, Dubioza Kolektiv i Elvis Jackson. Festival Punk Rock Holiday stupio je na snagu kada su organizatori festivala shvatili da je Slovenija izuzetno mala za postojanje dva ista festivala, odnosno festivali iste vrste glazbe. Ovaj je festival ugostio poznate punk zvijezde kao što su: NOFX i Bad Religion. Nakon njihovog izvođenja ubrzo je ovaj festival postao najpoznatiji u Europi.

Postojali su i neki manje poznati festivali kao što je „Soča outdoor festival“ koji se prvi put održao 2013. godine kao manji sportski festival. Također, manji festivali koji su imali samo jednu izvedbu bili su: Poletna Splash Pokovka i Magic Circle. Postojali su festivali koji se na kraju nisu realizirali, a neki od njih su: festival psy trance-glazbe, filmski festival, festival Ex-Yu glazbe (<https://soca-outdoor.com/>, 23.8.2020.).

Fotografija 1. Slika prikazuje program festivala Metal Days u Tolminu za 2019. godinu

Izvor: <https://www.rockography.com.hr/najave/metaldays-2019-running-order/>, (05.06.2020.)

4.4. Lokalno iskustvo festivala za mlade i turističkih sadržaja

U ovoj cjelini bit će detaljnije objašnjeno kako je lokalno stanovništvo prihvatilo razne događaje i festivale koji su izvan granica „tradicije“. Radi se o supkulturnim festivalima koji su organizirani tijekom kasnih devedesetih godina.

U gradu Most na Soči, na brežuljcima umjetnog jezera na Soči, održavao se tradicionalni festival Noć na jezeru. Ovaj festival je originalno nazvan Beneška noć (Venecijanska noć), a prvi put izveden je 1953. godine. Stoga, možemo reći da je okolica grada Tolmina već imala pojedine društvene i turističke sadržaje, čak i prije dolaska supkulturnih festivala. U tom razdoblju, odnosno u političkom kontekstu FNRJ i SFRJ, ovaj se festival estetski referirao na antisocijalistički talijanski tip zabave.

Lokalne su vlasti čak i ispitale organizatora glazbenoga festivala zbog puštanja i izvođenja talijanskih pop-pjesama (Kozorog, 2012: 93, 94). Nakon spomenutog incidenta festival se dugi niz godina nije održavao. No, ipak su članovi Saveza socijalističke omladine festival Most na Soči oživjeli 1973. godine te se održava svake godine pod imenom Noč na jezeru. Ovakva vrsta tradicionalnoga festivala ima veliki urbani značaj u Sloveniji. Stoga, festival Noč na jezeru odgovara je većinskom ukusu u Sloveniji, no novi festivali temeljili su se na supkulturnim ukusima. Dakle, festival Noč na jezeru postao je primarni lokalni događaj u Sloveniji. S druge strane, supkulturni festivali ne zadovoljavaju dio ukusa lokalnog stanovništva već su bazirani na globalnim tokovima. Također, mještani su počeli više uvažavati supkulturne festivale za razliku od tradicionalnih festivala. Tako su se 2005. godine festival Noč na jezeru i MetalCamp preklapali. Tada su se organizatori festivala usprotivili da se oba festivala održavaju u isto vrijeme. Nakon dugotrajnih debata na kraju su se mještani najviše zauzeli za festival MetalCamp. Festival MetalCamp bio je uspješnije prihvaćen od strane lokalnog stanovništva nego festival Noč na jezeru te je bio važan izvor prihoda za to područje. Tako su supkulturni festivali došli na jedno područje gdje je otprije bila poznata masovna zabava, no oni su Sloveniji dali nove dimenzije, od kojih je najvažniji međunarodni kontekst.

Ključan trenutak za dolazak supkulturnih festivala imala je lokalna scena mladih koja je tijekom devedesetih godina niknula na mjestima koja se nazivaju Sotočje i Maya. Također, devedesetih godina održavali su se i manji koncerti. Godine 1993. na prizorištu Maya održan je festival lokalnih glazbenih skupina, odnosno koncert hrvatskoga rock sastava Majke.

Možemo zaključiti kako pojava supkulturnih festivala nije uvelike uzrokovala štete u gradu Tolminu i okolici jer su se i prije održavali festivali i društveni događaji za mlade. Također, mlađa populacija izborila se da se festivali održavaju uz rijeku, stoga novi festivali značili su samo još više mladih na već omladinskom prostoru.

Fotografija 2. Tradicionalni festival Noč na jezeru koji se nalazi u Mostu na Soči
Izvor: <https://www.soca-valley.com/sl/dolina-soce/soca-festivalley/>, (06.06.2020.)

Fotografija 3. Supkulturni festival reggae glazbe u Tolminu
Izvor: <https://www.reggaeville.com/dates/festival-details/>, (06.06.2020.)

5. Dolazak supkulturnih festivala na području Slovenije

U prijašnjim cjelinama ovoga rada utvrđeno je kako dolazak supkulturnih festivala ipak nije bio slučajan. Novi festivali su bili prihvaćeni zbog već prisutnih urbanih i tradicionalnih festivala. Supkulturni festivali bili su pozitivno prihvaćeni zbog povoljnih uvjeta, aktivne lokalne scene mladih, estetski privlačne lokacije te lokalnih aktera s iskustvom. U sljedećim cjelinama bit će objašnjeno kako i kada su supkulturni festivali postali popularni te razvoj festivalskog turizma na području Slovenije tj. grada Tolmina i okolice.

5.1. Optimizam i novi počeci

Stanovništvo je Slovenije devedesetih godina 20. stoljeća doživjelo pozitivan preokret. Kada je 1991. godine nastala nova država, u ljudima je pobudila nove nade i optimizam. U usporedbi s ratovima u Hrvatskoj te u Bosni i Hercegovini, koje su ljudi u Sloveniji pratili preko medija, njihov život je tada bio drastično drugačiji. Država Slovenija htjela se priključiti razvijenijim državama srednje Europe, kako bi mogla prosperirati na globalnoj razini. Osjećaj je središnjosti Slovenija osjetila kada su muzej u Kobaridu (Gornje Posočje) proglasili europskim muzejom godine (1993.). Ovaj događaj bio je ključan u prihvaćanju supkulturnih festivala u Tolminu. Ključan festival za razvitak supkulturnih festivala bio je festival reggae glazbe. Dolazak reggae festivala pokazao je da oživljava lokalno okruženje te dovodi ljude iz svih krajeva koji su oduševljeni Tolminom. Najveći glazbeni festival u Sloveniji bio je Soča Reggae Riversplash. U razdoblju je od 2003. do 2005. godine broj posjetitelja godišnje porastao na 15 000. Kapaciteti ugostiteljskih objekata (kafići, restorani) bili su popunjeni. Grad Tolmin oživio je zbog velike posjećenosti mlade populacije odjevene u šarenu odjeću. Najvažnije od svega, ovakva vrsta festivala bila je prihvaćena od lokalnog stanovništva. No, 2004. godine je na scenu došao novi festival heavy metal glazbe, Metal Camp. Prvotno je izazivao nelagodu i negodovanje stanovništva, no ubrzo, nakon nekog vremena i taj festival bio je prihvaćen. Festivali u Tolminu pokazuju veliki kontrast u odnosu na tradicionalne festivale. Čimbenici kao što su imidž, ponašanje i vizualni učinak, imali su veliku ulogu u prihvaćanju takve vrste zabave i okupljanja. Dakle, svrha je ovog poglavlja pokazati da nisu samo lokalna kultura i tradicija ono što bi trebalo biti shvaćeno, već i da pojedine globalne kulturne

značajke trebaju biti uvedene u neki lokalitet kako bi se isti mogao pozitivno razvijati (Kozorog, 2012: 97-100).

5.2. Festivalski turizam

Stanovništvo Tolmina navodi kako su njima festivali postali važni, odnosno postali su važni zbog pozitivnog razvoja turizma. Na festivalima, isključivo na festivalu Metal Camp, zabilježeno je svake godine popunjavanje maksimalnih hotelskih i kamping kapaciteta. Stoga, smještanje festivala na manje razvijeniju turističku lokaciju dovodi do pozitivnoga napretka za lokalnu zajednicu grada Tolmina. Lokalna turistička organizacija (LTO) ustanovljena je 2000. godine. Uloga je ove organizacije razvoj i promocija turizma u općini Tolmin. LTO je iste godine pripremio strategiju razvoja turizma u Tolminu, u kojoj su se nalazile analiza stanja te načini i smjernice za privlačenje određene turističke skupine. No, već je spomenuti i poznati festival u Tolminu, festival reggae glazbe koji nije bio prihvaćen od strane LTO-a, odnosno LTO je odbio ulagati u taj festival.

Iako se iz godine u godinu povećavao broj posjetitelja, organizacija i dalje nije iskazivala reakcije u sferi ulaganja u festival reggae glazbe. Godine 2004. LTO je izjasnio svoj stav. Činjenica je da je lokalno stanovništvo Tolmina pozitivno prihvatilo festival, a kao kontrast LTO naveo je slučaj iz okolice Bovca, gdje je lokalno stanovništvo zbog rave-partija izrazilo negativan stav i pobunu na ovakvu vrstu zabave i okupljanja. Također, ključnu ulogu u izgledu festivala ima i odjeća koju nose posjetitelji reggae glazbe. Za lokalnu turističku politiku to je predstavljalo problem, takav način odijevanja bio je toliko neuobičajen da organizatori nisu bili ozbiljno shvaćeni. LTO je u supkulturnim festivalima vidio potencijal, no zbog istovremene skepse prema njima, nisu htjeli eksperimentirati i u njih značajnije ulagati. Radije su se oslonili na već poznate turističke aktivnosti na rijeci Soči, kao što su ribolov i rafting. No, da su sportske aktivnosti na Soči zamijenili festivalima, ovakav oblik bi mogao predstavljati eventualne rizike kao što su: neprimjerena i neočekivana ponašanja posjetitelja, velika količina otpadaka, itd. Dakle, možemo zaključiti da novonastala organizacija nije htjela nikakve rizike u pogledu razvoja turizma u općini Tolmin. Ipak, 2010. godine došlo je do značajnoga preokreta i LTO je počeo smatrati festivale turistički profitabilnima u smislu popunjenja hotelskih kapaciteta i prepoznatljivosti destinacije. Zbog lokalnog

stanovništva koje je prihvatilo supkulturne festivale LTO je prihvatio ideju o razvoju festivalskog turizma (Kozorog, 2012: 100-103).

6. Štinjan (Fort Puna Christo) kao festivalski i kulturni lokalitet

U prijašnjemu poglavlju i cjelinama detaljnije je bio opisan grad Tolmin i pojava supkulturnih festivala. Ovo se poglavlje odnosi na prigradsko naselje Štinjan, odnosno tvrđavu Punta Christo te značajne festivale koji se tamo održavaju. Poglavlje se sastoji od nekoliko manjih cjelina. Prva cjelina opisuje geografske i prirodne značajke Štinjana i tvrđave Punta Christo. Zatim, u drugoj se cjelini detaljnije opisuju čimbenici festivalskog turizma u Štinjanu. U posljednjoj cjelini opisuju se sami festivali i njihov razvitak.

6.1. Geografske i prirodne značajke

Grad Pula nalazi se na jugozapadnom kraju Istarskog poluotoka te se razvio na sedam brežuljaka (Monte Zaro, Monte Serpente, Monte Ghiro, Monte Magno, Monte Paradiso, Monte Rizzi i Monte Vidal (Monvidal)). Grad je omeđen sa sjevera otocima Sv. Jerolim i Kozada te gradskim naseljima Štinjan, Veli Vrh, Šijanskom šumom; s istoka područjima Monteserpo, Valmade, Busoler i Valdebek; s juga Starom Plinarom, marinom Veruda i otokom Veruda; te sa zapada Verudelom, Lungomareom i Musilom. Na ovome području prevladava mediteranska klima, blagih zima i toplih ljeta. Gradsko naselje Štinjan smješteno je na jugozapadu i u blizini grada Pule, na brežuljcima iznad sjeverne obale Pulske zaljeva. U rimsko je doba Štinjan bio poznat pod imenom „Astinium“. Štinjan je prepoznatljiv po utvrdi Christo na poluotoku Proština, župnoj crkvi Sv. Margarite, spomeniku žrtvama fašizma, ulici koja se zove „Šaliž“, brežuljku Turulu, itd. Tijekom ljeta priređuju se zabavni programi kao što su „Dani tartufa“, to je gastronomska manifestacija koja se održava više dana i to u cijeloj Istri (<https://www.pula.hr/hr/opci-podaci/opci-podaci/>, 10.06..2020.).

Ono po čemu je Štinjan najpoznatiji je festivalski turizam, odnosno po nizu supkulturnih festivala koji se održavaju u tvrđavi Punta Christo. Tvrđava je sagrađena u 19. stoljeću na istoimenom poluotoku u blizini Štinjana i nasuprot Nacionalnom parku Brijuni. Bila je najjača obalna utvrda carskog i kraljevskog tvrđavnog topništva Austro – Ugarske monarhije. Njezina je uloga bila zaštita zapadnoga morskog prilaza i južnoga ulaza u Fažanski kanal koji je bio rezervno središte austrougarske flote. Tvrđava je ostala napuštena nakon Drugoga svjetskog rata (<https://www.fortpuntachristo.net/hr/o-tvrđavi>, 10.06.2020.).

6.2. Čimbenici festivalskog turizma u Štinjanu

Tvrđava Punta Christo izgubila je svoju funkciju nakon Drugoga svjetskog rata, no dolaskom ambicioznih mladih ljudi iz udruge Punta Christo i Seasplash, tvrđava je godinama čišćena i uređena. Nakon što je tvrđava Punta Christo dobila novu funkciju, danas se u njoj najčešće održavaju popularno glazbeni festivali, koncerti, izložbe, programi za djecu i mlade, predstave, radionice i brojni performansi. Tvrđava Punta Christo postaje poznata i široj javnosti upravo zbog pojave Seasplash festivala, gdje su se održavala prva dva izdanja 2003. i 2004. godine. Također, Outlook festival bio je prekretnica za posjetitelje izvan naših granica. Posjetitelji Outlook festivala dolazili su iz Velike Britanije, Skandinavije, Australije, Novog Zelanda i SAD-a. Za Outlook festival možemo reći da je najveći europski festival Bass glazbe. Klupski prostor u kojemu se održavaju razni festivali u razdoblju od kraja svibnja do kraja rujna naziva se Seasplash Summer Club (<https://www.fortpuntachristo.net/hr/o-tvrđavi>, 15.06.2020.).

Fotografija 4. Tvrđava Punta Christo u Štinjanu

Izvor: <http://seasplash-festival.com/hr/summer-club/otvorenje-sezone-2018-tvrđavi-punta-christo/> <https://www.istria-culture.com/utvrda-punta-christo>, (15.06.2020.)

Fotografija 4. prikazuje tvrđavu koja se prostire se na više od deset tisuća četvornih metara. Odvaja je duboki obrambeni rov preko kojeg vode tri ulaza, u unutrašnjosti se

nalaze tri dvorišta iz kojih je moguće ući u podzemne prostorije ove fascinantne građevine.

Fotografija 5. Outlook festival 2018. godine

Izvor: <https://www.fortpuntachristo.net/hr/festivali/outlook-festival>, (15.06.2020.)

Fotografija 5. prikazuje Outlook festival koji se održavao 2018. godine. Te godine održala se proslava deset godina Outlook festivala na tvrđavi Punta Christo koja je tisuće ljubitelja bass glazbe i vodećih svjetskih imena toga žanra.

Čimbenike festivalskog turizma u Štinjanu možemo podijeliti na pozitivne i negativne, odnosno čimbenike koji djeluju na organizaciju i mogu izvirati iz socijalnoga i kulturnoga, fizičkoga i ekološkoga te političkoga aspekta organizacije. U tablici bit će prikazani pozitivni i negativni čimbenici. Pod socijalnim i kulturnim čimbenicima, odnosno pozitivnim kao primjer navedeno je povećano sudjelovanje zajednice što znači da je zajednica prigradskoga naselja Štinjana prihvatila festivalske događaje te sudjeluje u unaprjeđivanju festivalske destinacije uvođenjem novih ideja. Što se tiče negativnih čimbenika, možemo reći da neobično ili čak nasilno ponašanje posjetitelja festivala utječe na lokalno stanovništvo, koji gdjekad također uporabom opojnih sredstava izazivaju takvo ponašanje. Zatim pod pozitivnim ekološkim čimbenicima, možemo reći da se pobuđuje povećanje ekološke svijesti, dakle očuvanja prirode i lokaliteta Punta Christo. Također, poboljšana je promet i komunikacije. Kod negativnih ekoloških čimbenika možemo reći da je velika zagađenost okoliša, pogotovo nakon većih festivala na koje dolaze posjetitelji iz svih dijelova svijeta te uništenje prirode, dakle šume i mora koji se nalaze u blizini. Što se tiče pozitivnih političkih čimbenika

najvažnije od svega povećanje je profita, dakle popunjenost smještajnih kapaciteta, ugostiteljskih objekata te odlasci na same festivale i plaćanje karte. No, negativan je čimbenik taj da dolazi do gubitka kontrole i vlasništva zajednice.

Tablica 2. Pozitivni i negativni čimbenici festivalskog turizma u Štinjanu (Fort Punta Christo)

Vrste čimbenika festivalskog turizma	Pozitivni utjecaji na destinaciju	Negativni utjecaji na destinaciju
Socijalni i kulturni	Povećano sudjelovanje zajednice Uvođenje novih ideja	Neobično ponašanje Zloupotreba opojnih sredstava
Fizički i ekološki	Povećanje ekološke svijesti Poboljšani promet i komunikacije	Zagađenje Uništenje prirode
Politički	Poboljšani profit	Gubitak kontrole i vlasništva zajednice

Izvor: Konkurentnost turističke destinacije, Ekonomski vjesnik, br. 1/2013. str. 271-282

6.3. Razvoj festivala u Štinjanu u tvrđavi Punta Christo

U cjelinu razvoja festivala u Štinjanu u tvrđavi Punta Christo upisuju se najvažnija tri festivala koja su promijenila povijest održavanja festivala u Puli, ali i cijeloj Istarskoj županiji. Festivali koji će se detaljnije opisati u ovoj cjelini su: Outlook festival, Dimensions festival i Seasplash festival.

6.3.1. Outlook festival

Organizatori Outlook festivala s engleske strane su Noah Ball te organizacija Pozitivan ritam s hrvatske strane. Također, glavni direktori festivala su Jonny Scratchley i Joe Barnett. Čimbenici koji su utjecali na odabir Pule kao destinacije festivala su bogata

kulturna baština kao što je Amfiteatar, zatim napuštena tvrđava u blizini plaže i mora te sunčano vrijeme. Sadašnji organizator Noah Ball odlučio je 2008. godine ideju provesti u djelo te je predložio održavanje festivala na lokaciji Štinjan (Fort Punta Christo) organizatorima Scratchleyu i Barnettu. S obzirom na da je publika koja je dolazila na festivale postala sve brojnija, organizatori su odlučili provesti još jedan festival koji se održava nekoliko dana prije samog Outlooka, a to je festival Dimensions. Ovaj festival, odnosno glazba na Dimensionsu, više je komercijalizirana, za razliku od Outlook festivala na kojemu nastupaju različiti žanrovi soundsistem glazbe kao što su: dub, hip hop, grime, dubstep, drum & bass i jungle. Početak koncerata održan je 2013. godine odnosno od 4. do 9. rujna u pulskoj Areni. Ono što je privuklo posjetitelje, upravo je otvorenje festivala u kulturno – povijesnom okružju rimskog amfiteatra. Za vrijeme trajanja festivala posjetitelji provode vrijeme na dnevnoj pozornici, na plaži, zabavama na brodovima te sudjelovanju u nizu radionica, dok se tijekom večeri imaju prilike pridružiti noćnim zabavama na nekim od glazbenih pozornica (<https://ukf.com/words/the-history-of-outlook-festival/21705>, 20.06..2020.).

Fotografija 6. Otvorenje Outlook festivala u pulskoj Areni 2019. godine

Izvor: <https://croatia.hr/hr-HR/Aktivnosti-i-atrakcije/>, (20.06.2020.)

6.3.2. Dimensions festival

Dimensions je festival elektroničke glazbe koji se održava pretežito u Europi. Posjetitelje festivala privlači odabir izvođača te jadranska obala i umjereno topla klima. Program festivala omogućuje dnevnu pozornicu na plaži, zabave na brodovima i niz radionica. Održava se krajem kolovoza i traje 4 dana. Cijena ulaznice 2019. godine

iznosila je 850 kn što za mnoge posjetitelje ne predstavlja problem zbog velikog broja posjetitelja koji iz godine u godinu raste (<https://www.dimensionsfestival.com/>, 20.06.2020.).

Godine su 2020. ipak odgođeni Outlook i Dimensions festivali za 2021. Nakon što su se festivali održali proteklih godina na Tvrđavi Punta Christo, sljedeće godine će se održati na čak tri lokacije; na Tvrđavi svetog Mihovila, u uvali The Garden Resorta u Tisnom te na otvorenoj terasi diskoteke Barbarella's. Festival Outlook predstavio je i novi naziv, pa se sada zove Outlook Origins. Festivali će se održavati u razdoblju od 27.07. 2021. do 02.08.2021. godine (<https://www.entrio.hr/>, 1.9.2021.).

6.3.3. Seasplash festival

Seasplash je festival koji je temeljni program udruge Seasplash koji se provodi od 2003. godine te predstavlja specifičan oblik glazbene urbane manifestacije direktno vezane uz nove oblike kulturne proizvodnje na kulturnoj sceni u Hrvatskoj i Europi. Također, organizacija festivala osigurava informiranost pojedinih, jasno definiranih ciljnih skupina o događajima na glazbenoj nezavisnoj sceni. Svrha je Seasplash festivala promovirati nezavisnu audiovizualnu umjetnost i specifične glazbene stilove kao što su: roots, dub, reggae, ska, jungle, drum'n'bass, hip-hop, breakbeat, dubstep i druge povezane glazbene žanrove s bass i sound system kulturom. Također, festival nudi razne glazbene nastupe, prezentacije glazbene produkcije, edukacijske programe i radionice. Zbog kontinuiteta uspješnosti Seasplash festivala od 2003. godine te kvalitetne realizacije festivala, omogućeno mu je pozicioniranje na regionalnoj i međunarodnoj razini. Posjetitelji dolaze iz raznih zemalja, no najviše iz susjednih, a to su: Srbija, Slovenija te Bosna i Hercegovina, zatim iz ostalih europskih zemalja Velika Britanija, Austrija, Njemačka, Francuska, Italija, Belgija, Nizozemska i mnoge druge. Seasplash je festival od ranih početaka gradio vizualni segment koji je postao sastavni dio festivala. Glazba i vizualni efekti međusobno se nadopunjuju i stvaraju posebno ozračje na festivalskoj lokaciji. Vizualni segment festivala upotpunili su umjetnici Lumenartist (Mađarska) i EXE! kolektiv (Pula) koji su svojim projekcijama po zidinama utvrde, animacijama i instalacijama osuvremenili objekt kulturne baštine. Zatim, važno je spomenuti i edukaciju EDUSPLASH multimedijske platforme za edukaciju i razvoj koje su podrazumijevale uključivanje polaznika Edukacije organizacije i produkcije kulturnih događanja u različite festivalske organizacijske timove (produkcijski,

programski, administrativni, promotivni, koordinacija volontera, itd.). U sklopu festivala održale su se i neke radionice kao što su Aerial Silk, DUB Yoga, Tonska radionica sound system kulture, Radionica izrade DUB SIRENA, Radionica DJ Venom is back!, Radionica video produkcije u kojima su sudjelovali zainteresirani posjetitelji. Seasplash festival ima dugu tradiciju rada s volonterima koji dobrovoljno sudjeluju i pomažu u različitim segmentima festivala (<http://seasplash-festival.com/wp-content/>, 25.06.2020.).

Potvrđeno je da će se ove godine 2020. ipak održati Seasplash festival od 16. do 19. srpnja na Martinskoj kod Šibenika te su organizatori priopćili da na festivalu neće nastupiti Asian Dub Foundation, Pitch Black, ST!llness i Crazy Baldhead (<https://www.glasistre.hr/>, 24.8.2020.).

Festival Seasplash, odnosno 18. izdanje festivala održano je od 16. do 19. srpnja. Četiri dana festivala novinari su nazvali „jednom od rijetkih festivalskih oaza u Europi“. Više od 40 izvođača predstavljalo je bass glazbu i sound system kulturu. Organizirane su dvije noćne pozornice i jedna dnevna te je program trajao od 17 do 6 sati ujutro unatoč epidemiji koronavirusa 2020. godine. Uz domaće posjetitelje, Seasplash festivalu su se pridružili i posjetitelji iz Austrije, Belgije, Grčke, Francuske, Njemačke i Poljske. Inozemni glazbenici koji su nastupali na sceni su britanski Zion Train, te francuski Iron Dubz. Ove godine dominantni dio programa fokusiran je na domaću scenu i poznate izvođače kao što su: Egoless, Filip Motovunski, Kandžije, Digitron Sound te Kodin (<https://seasplash-festival.com/hr/festival/18th-seasplash-festival/zavrsio-18-seasplash/> 1.9.2020.).

6.3.4. Seasplash udruga

Udruga Seasplash ima ulogu promicanja glazbene kulture, umjetnosti i slobodne izražavanja. Svojim dosadašnjim djelovanjem poticala je kulturnu proizvodnju u gradu Puli, zatim je imala veliki utjecaj kao organizacija događaja te raznih inicijativa u svrhu valorizacije i promidžbe neinstitucionalne kulturne scene na lokalnoj, nacionalnoj i

međunarodnoj razini. Cilj je Seasplash udruge promicanje i poboljšanje razvoja kulturne i umjetničke prakse radi ostvarivanja interesa i unapređenja razvoja glazbenika, umjetnika te ostalih kadrova u kulturi. Kako bi ostvarila svoje ciljeve Seasplash udruga obavlja neke od bitnih djelatnosti koji će biti prikazani u tablici.

Tablica 3. Prikaz djelatnosti koje obavlja Seasplash udruga u svrhu ostvarenja ciljeva

Seasplash udruga	Obavljanje djelatnosti u svrhu ostvarivanja ciljeva
1.	Poticanje mladih na aktivno sudjelovanje i razvijanje interesa za glazbenu kulturu i umjetnost
2.	Praćenje stanja te analiziranje rezultata unutar djelatnosti organiziranja kulturnih manifestacija
3.	Organizacija seminara, skupova, kongresa, tribina te ostalih javnih događaja u svrhu informiranja
4.	Izdavanje publikacija i ostalih promotivnih materijala s tematikom vezanom uz ostvarivanje ciljeva udruge
5.	Produciranje multimedijalnih sadržaja za potrebe Internet izdavaštva (web stranice)
6.	Suradnja sa nevladinim organizacijama, tijelima državne uprave te drugim organizacijama i asocijacijama u interesu unapređenja rada Udruge.

Izvor: <http://seasplash-festival.com/>, (26.06.2020.)

Također, najznačajniji su projekti Seasplash udruge EduSplash (multimedijska platforma za edukaciju i razvoj), Seasplash festival, Seasplash klub Punta Christo, Slurp! Festival i Seasplash platforma.

EduSplash program je multimedijska platforma za edukaciju i razvoj. Edukacijski su programi metodologijski organizirani putem predavanja i prezentacija uz praktikume u grupama. Cilj je programa realizacija zajedničkoga kulturnog proizvoda. Polaznici edukacije najčešće su mlada skupina ljudi koji su motivirani stvarnim angažmanom u kulturi. Nakon što su polaznici stekli osnovna znanja, razumijevanje i kritičko razmišljanje u kulturi, prelaze na napredniji dio edukacije kroz provedbu kulturnih događaja kao umjetnici ili kao sudionici organizacijskog tima.

Seasplash klub čine prostori utvrde Punta Christo u kojima se od 2010. godine provode programi za mlade i širu javnost. Za vrijeme realizacije programa Seasplash kluba u okruženju kulturno – povijesne baštine stvara se nova umjetnička i zabavna zona te područje novih kulturnih i društvenih atrakcija. Program Seasplash kluba uključuje razne sadržaje u kojima mladi mogu posredno ili neposredno sudjelovati kao kreatori ili primarna publika. Program sadrži inovativne prakse u kulturi i umjetnosti, urbanu kulturu, specifične glazbene stilove, DIY kulturu te uporabu novih medija i tehnologija. Ovakav je projekt prvi put realiziran 2010. godine za vrijeme razvoja kulture mladih i nezavisne kulture koja je dosegla određeni stupanj razvoja. Zatim, oživljavanjem kulturnoga prostora utvrde kroz program Tjednog Djira & vikend programa ukazuje se na vrijednost arhitekture toga prostora te ističe kulturni i prostorni potencijal grada Pule koji može biti iskorišten za razvoj kulture, kulturnoga turizma i novih otvorenih javnih prostora za kvalitetno provođenje slobodnoga vremena.

Važno je spomenuti da je udruga Seasplash 2017. godine dobila nagradu kao ambasador za aktere na sceni elektroničke glazbe na kojoj je dodijeljeno sveukupno 38 nagrada. Edusplash programu dodijeljena je nagrada za najbolji edukativni program, a Seasplash soundsystem odnio je nagradu za soundsystem godine. Također, Filip Motovunski osvojio je nagradu za najboljeg bass DJ-a (<https://www.pozitivanritam.hr/>, 1.9.2020.).

Seasplash platforma je organizacija kojoj je cilj umrežavanje pulske neinstitucionalne kulturne scene i predstavljanje na različitim lokacijama u centru Pule koje su prije bile vrlo rijetko ili nisu uopće bile predviđene za održavanje alternativnih glazbenih žanrova i mnogih drugih sadržaja urbane kulture. Svoje prvo djelovanje zabilježila je 2006. godine (<http://seasplash-festival.com/>, 26.06.2020.).

7. Komparativna analiza festivalskih lokaliteta i kulture grada Štinjana i Tolmina

U ovome poglavlju uspoređuju se festivalski lokaliteti Sotočje u Tolminu i Punta Christo u Štinjanu. Uspoređivat će se tri različite vrste festivala na oba lokaliteta tj. sličnosti i razlike, vrijeme održavanja i ambijent festivala. Također, usporedit će se kultura grada Tolmina i mjesta Štinjana.

7.1. Usporedba festivalskih lokaliteta Sotočje i Punta Christo

U ovoj cjelini uspoređuju se i detaljno opisuju tri različite vrste festivala. Festivali koji se održavaju u Sotočju su: Soča Reggae Riversplash, Metal Days i Punk Rock Holiday. Festivali koji se održavaju u tvrđavi Punta Christo su: Seasplash festival, Dimensions i Outlook.

Sličnosti festivalskih lokaliteta Sotočje i Punta Christo:

- supkulturni festivali
- održavanje festivala u manjim mjestima (prigradsko naselje Štinjan i grad Tolmin)
- održavanje festivala u ljetnoj sezoni
- najveća zastupljenost adolescentske populacije
- festivali koji se održavaju u svijetu (Velika Britanija)
- razne radionice i događanja (Edusplash - edukacija, zabave na brodu, program za djecu i mlade)

Razlike festivalskih lokaliteta Sotočje i Punta Christo:

- različite vrste glazbenih stilova (Sotočje – reggae, metal, punk te Punta Christo - drum'n'bass, hip-hop, breakbeat)
- održavanje festivala na moru (Štinjan – Punta Christo)
- održavanje festivala na rijeci (Sotočje – Tolmin)
- ambijent održavanja festivala (u tvrđavi Punta Christo te u prirodi uz rijeku u Tolminu)

Iz navedenoga možemo zaključiti da su festivalski lokaliteti naizgled slični. Ono što ih povezuje je održavanje festivala u ljetnoj sezoni, to znači pogodno vrijeme i ugodna klima koja privlači posjetitelje iz različitih dijelova svijeta. Zatim, velika zastupljenost

adolescentske populacije koja dolazi na odmor upravo zbog festivala i dobre zabave. Također, posjetiteljima se nude i razne radionice i događaji u sklopu festivala. Međutim, ono što festivale čini drugačijima je ambijent u kojem se održavaju. Stoga, festivali u Tolminu održavaju se uz rijeku Soču što znači da je festival okružen prirodom što je pogodno za Soča Reggae Riversplash i ostale festivale. Dok se druge strane u Štinjanu, na tvrđavi Punta Christo, festivali održavaju uz more, što označava širok spektar ponude kao što je Party Boat na Outlook festivalu.

Ono su što ove festivale čini povezanima posjetitelji koji dolaze s istim ili sličnim ciljem, a to je zajedničko zasnivanje identiteta te poistovjećivanje u smislu sličnih supkulturnih stilova i odstupanje od svakodnevnim normi, ali i vrijednosti od onih koji čine dominantni kulturni sklop.

7.2. Rezultati i interpretacija istraživanja

Istraživanje je provedeno na način postavljanja kratkih pitanja lokalnom stanovništvu grada Štinja i posjetiteljima festivala Seasplash, Outlook i Dimensions. Anketa se sastojala od pet pitanja za lokalno stanovništvo i pet pitanja za posjetitelje festivala. Jedinica istraživanja sastojala se od tri ispitanika, sveukupno šest te je u anketi zadržana anonimnost ispitanika.

Moje originalno istraživanje trebalo je obuhvatiti odlazak na teren te dubinski polustrukturirani intervju s više aktera diplomskoga rada. No, zbog situacije uzrokovane COVID-19 pandemijom morala sam odustati od takve vrste istraživanja. Uzorak od tri kratka ispitanika ostaju zalag budućim i dodatnim istraživanjima ove teme u budućnosti.

Istraživačke pretpostavke za lokalno stanovništvo Štinja:

1. Lokalno stanovništvo pozitivno prihvaća održavanje festivala u području tvrđave Punta Christo.
2. Lokalno stanovništvo ne uvažava buku i dinamiku održavanja festivala.

Istraživačke pretpostavke za posjetitelje festivala:

1. Posjetitelji festivala pozitivno prihvaćaju mjesto održavanja festivala u tvrđavi Punta Christo.

2. Posjetitelji festivala smatraju da je nedovoljno dobra prometna povezanost iz Pule do tvrđave Punta Christo

Pitanja koja su bila postavljena lokalnom stanovništvu grada Štinjana:

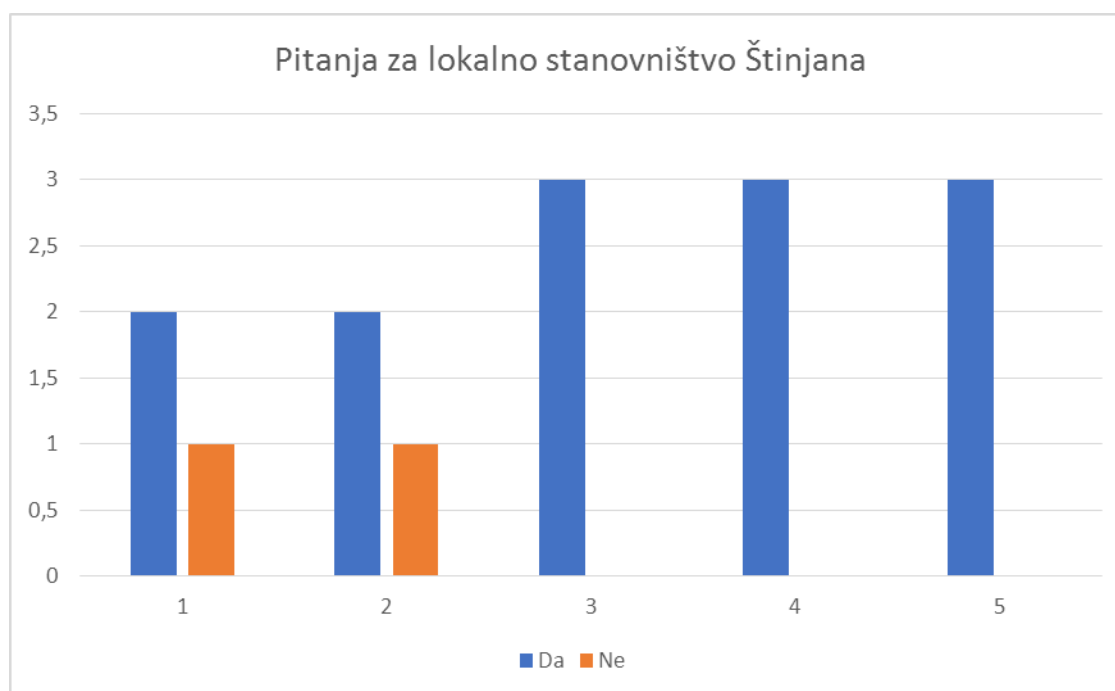
1. Smatrate li da je organiziranje i održavanje festivala financijski isplativo za razvoj turizma grada Štinjana?

2. Utječe li negativno na Vas dinamičan tempo i buka festivala koji traju svega nekoliko dana?

3. Smatrate li da velik broj ljudi i održavanje festivala ovakvoga tipa utječe na zagađenje okoliša i povijesne utvrde Punta Christo?

4. Uslijed konzumiranja alkoholnih pića i droga ponašaju li se posjetitelji festivala nemoralno? Ako da, na koji način?

5. Smatrate li da održavanje festivala pozitivno utječe na imidž grada Pule?

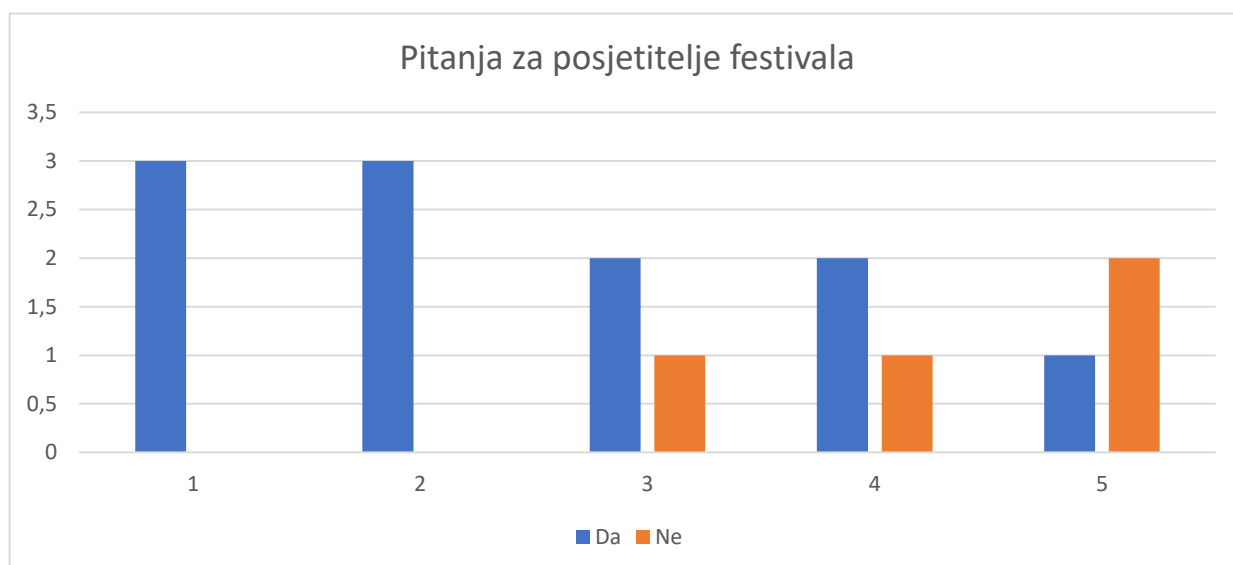

Tablica 3. Pitanja za lokalno stanovništvo Štinjana

U ovoj tablici vodoravni stupac koji je poredan brojevima od 1 do 5 prikazuje gore upisana pitanja za lokalno stanovništvo Štinjana, a brojevi koji se okomito nalaze prikazuju brojeve ispitanika i njihove odgovore. Plavi stupci označavaju odgovor da, a narančasti stupci odgovore ne. Možemo zaključiti da lokalno stanovništvo grada Štinjana pozitivno uvažava festivale kao dobru financijsku investiciju za razvoj turizma, no s druge strane većini ispitanika smeta buka, dinamičan tempo te zagađenje okoliša. Stoga, festivali ostavljaju jedan pozitivan učinak na razvoj turizma od strane financijske isplativosti do kulturnog razvoja. No, ipak potrebno je poraditi na očuvanju okoliša, buci i dinamičnom tempu.

Pitanja koja su bila postavljena domaćim posjetiteljima festivala:

1. Sviđa li Vam se tvrđava Puta Christo kao mjesto održavanja ljetnih festivala?
2. Smatrate li da lokalno stanovništvo pozitivno prihvaća posjetitelje festivala?
3. Smatrate li da je kvalitetno organiziran program za 2019. godinu na Outlook, Seasplash i Dimensions festivalima?
4. Smatrate li da su cijene na festivalima povoljne (hrana, piće, ulaznica)?
5. Je li prometna povezanost iz Pule u Štinjan, odnosno tvrđavu Punta Christo dostupna?

Tablica 4. Pitanja za domaće posjetitelje festivala

Iz gore navedene tablice možemo uočiti kako se posjetiteljima festivala sviđa mjesto održavanja festivala u tvrđavi Punta Christo (povijesna utvrda, blizina mora, itd.). Zatim, vidljivo je da većina ispitanika smatra da lokalno stanovništvo pozitivno prihvaća posjetitelje festivala. Dva od tri ispitanika tvrde kako im se sviđa organizacija programa festivala za 2019. godinu. Pozitivno su ocijenjene i cijene festivala, dakle pristupačne su. No, s druge strane prometna je povezanost od Pule do tvrđave Punta Christo nepristupačna ako posjetitelji nemaju automobil jer javni prijevoz vozi samo do Štinjana.

Na temelju ovoga istraživanja možemo zaključiti da ulaganjem u razvoj tvrđave Punta Christo i programa festivala možemo prosperirati na hrvatskom, ali i na svjetskom tržištu. No, popratni problemi kao što su zagađenje okoliša i buka, samo dovode do negativnoga odnosa lokalnoga stanovništva prema posjetiteljima. Stoga, uravnoteženim djelovanjem raznih organizacija za očuvanje okoliša možemo suzbiti i takav negativan ishod.

8. Zaključak

Ovim radom nastojali su se istražiti utjecaji supkulturnih festivala na tradicionalne i manje turistički razvijene gradove, Tolmin i Štinjan. Festivali koji su dali veliki značaj i znatnu posjećenost inozemnih turista, ali i domaćih posjetitelja.

Prvenstveno polazeći od temeljne svrhe antropologije proučavajući ovo istraživanje može se zaključiti da takva znanost nastoji izučiti ljudsku prirodu polazeći od pretpostavke da je čovjek, za razliku od drugih živih bića, kulturološko biće. Stoga, suvremeno antropološko istraživanje zanemaruje teorijska i metodološka značenja. Polazište su takvog istraživanja filozofske pretpostavke, razumijevanje čovjeka, čovjekove biti, smisla čovjekova stvaralaštva te kulture i povijesti (Skledar, 2004:403.). Podrazumijeva se da je sastavni dio turizma upravo kulturni kontakt, dakle mogućnost upoznavanja kultura različitih od vlastite. Stoga, lokalni stanovnik i turist svjesni su svoga identiteta, a iz njihovoga susreta potencijalno se mogu stvoriti novi identiteti. Takav odnos usporediv je s ulogom antropologa i turista. Dakle, na primjeru proučavanja razvoja festivalskog turizma u Tolminu, antropolog Miha Kozorog jasno je predočio svoje istraživanje koje se temeljilo na pisanom članku, odnosno istraživanju autohtonog. U njegovim radovima: „Primjer slučajnog turizma: društveni i prostorni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu u Sloveniji“ i „Angažiranje etnografije i turizma“ dolazimo do zaključka da supkulturni festivali po svojoj prirodi nisu isključivo vezani za grad Tolmin. Oni naizgled zbog svog globalnog karaktera ne pripadaju lokalnoj ruralnoj sredini. Kao što je na početku rada navedeno, ti globalni festivali nastali su sasvim slučajno, no to u suštini nije točno. Upravo takvi festivali teže prirodnom ambijentu te aktivnosti povezane uz rijeku Soču, kao na primjer Soča Reggae festival. Takva vrsta festivala asocira na egzotične plaže na Jamajci, odnosno ono je što grad Tolmin nudi održavanje festivala pod zelenim stablima na pješčanoj plaži uz rijeku Soču. Također, važnu ulogu u prihvaćanju takvih festivala imali su lokalni stanovnici koji su u jednoj anketi naveli da uz sportski turizam veliku važnost ima i festivalski turizam Tolmina. Naposljetku, festivali su gradu donijeli pozornost medija te posjetitelja iz inozemstva (Kozorog, 2012: 103), dok se druge strane odnos turista prema mjestu koje je posjetio sasvim razlikuje od antropološkog gledišta. Na primjeru istraživanja festivala u Štinjanu, na povijesnoj tvrđavi Punta Christo, gledišta turista/posjetitelja sasvim su drugačiji. Dakle, turistu je glavni motiv putovanja,

posjećenost izvan stalnog mjesta prebivanja, traganje za autohtonim doživljajem, moguće kupovanje suvenira te prepričavanje prijateljima i obitelji o putovanju na kojem su se pozitivno proveli i zabavili. Na temelju istraživanja ovog završnog rada možemo razmotriti da su posjetitelji uvelike zadovoljni s mjestom održavanja festivala, upravo zbog bogate povijesti tvrđave Punta Christo, blizine mora, pristupačnih smještajnih kapaciteta te blizine grada Pule.

Briga se za okoliš posljednjih godina znatno promijenila. Iz upitnika, koji je postavljen lokalnomu stanovništvu grada Štinjana, saznajemo da je glavna problematika upravo onečišćenje okoliša koje su uzrokovali inozemni i domaći posjetitelji. Dakle, nova vrsta turizma koja se brine o problematici očuvanja okoliša i samosvijest o vlastitim postupcima zove se održivi turizam. To je turizam koji nastoji osvijestiti posjetitelje o očuvanju mjesta kojeg posjećuju.

Zaključno, posjećenost turističkih destinacija postala je masovna pojava. Zbog slobodnoga vremena i kupovne moći, današnji turist teži autentičnome turističkom proizvodu. Stoga, festivali kao novi oblik turističke atrakcije postaju sve posjećeniji i traženiji. Cilj je svakoga organizatora događaja stvaranje pozitivnog iskustva koji će zadovoljiti osobne potrebe posjetitelja.

LITERATURA

Knjige i članci u časopisima:

- Burns, Peter. 1999. *Introduction to tourism and anthropology*. New York: Routledge.
- Kozorog, Miha. 2012. *Primjer slučajnog turizma: društveni i prostorni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu u Sloveniji*. Studia ethnologica Croatica. Kozorog, Miha. 2012. *Angažiranje etnografije i turizma*. Studia ethnologica Croatica.
- Krnić R., Perasović B. 2013. *Sociologija i party scena*. Naklada Ljevak: Zagreb
- Krnić, Rašeljka. 2006. *O kulturnoj kritici popularne glazbe. Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja, Vol. 15 No. 6 (86)*.
- Richards, Bill. 1997. *Marketing turističkih atrakcija, festivala i posebnih događaja*. Zagreb: Potecon.
- Skledar, Nikola. 2004. *Suvremene antropologijske teme: filozofijskoantropologijski podsjetnik suvremenoj socio-kulturnoj antropologiji. Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja, Vol. 42 No. 3/4 (165/166)*.
- *Turizam – akteri, politike i procesi (uvod u tematski broj časopisa)*. 2017. Etnološka tribina, Vol. 47 No. 40.
- Šuran, Fulvio. 2016. *Turizam i teritorij*. Buje: Happy.

Internetski izvori:

- Culture od Slovenia, https://www.culture.si/en/Culture_of_Slovenia, 8.7.2020.
- Dimensions festival, <https://www.dimensionsfestival.com/>, 8.7.2020.
- Entrio, <https://www.entrio.hr/>, 1.9.2020.
- Fort Punta Christo, <https://www.fortpuntachristo.net/hr/o-tvrđavi>, 8.7.2020.
- Glas Istre, <https://www.glasistre.hr/>, 24.8.2020.
- History of Outlook festival, <https://ukf.com/words/the-history-of-outlook-festival/21705>, 8.7.2020.
- Kraji – Slovenija, <https://kraji.eu/slo>, 8.7.2020.
- Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://enciklopedija.hr/>, 8.7.2020.
- Održivi turizam, <http://www.odrzivi.turizam.hr/>, 24.8.2020.

- Opći podaci Pula, <https://www.pula.hr/hr/opci-podaci/opci-podaci/>, 8.7.2020.
- Overjam festival, <https://overjamfestival.com/>, 8.7.2020.
- Pozitivan ritam, <https://www.pozitivanritam.hr/>, 8.7.2020.
- Seasplash festival, <http://seasplash-festival.com/>, 8.7.2020.

Popis priloga:

Popis slika:

Slika 1. Program festivala Metal Days u Tolminu, 2019. godina,
<https://www.rockography.com.hr/najave/metaldays-2019-running-order/>, 10.7.2020.

Slika 2. Tradicionalni festival Noč na jezeru koji se nalazi u Mostu na Soči,
<https://www.soca-valley.com/sl/dolina-soce/soca-festivalvalley/>

Slika 3. Supkulturni festival reggae glazbe u Tolminu,
<https://www.reggaeville.com/>, 10.7.2020.

Slika 4. Tvrđava Punta Christo u Štinjanu,
<https://www.istria-culture.com/>, 10.7.2020.

Slika 5. Outlook festival 2018. godine,
<https://www.fortpuntachristo.net/hr/festivali/outlook-festival>, 10.7.2020.

Slika 6. Otvorenje Outlook festivala u pulskoj Areni 2019. godine,
<https://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor>, 10.7.2020.

Popis tablica:

Tablica 1. Negativni i pozitivni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu,

- Miha Kozorog. 2012. Primjer slučajnog turizma: društveni i prostorni čimbenici festivalskog turizma u Tolminu u Sloveniji. *Studia ethnologica Croatica*.
- Tablica 2. Pozitivni i negativni čimbenici festivalskog turizma u Štinjanu (fort Punta Christo),
- Konkurentnost turističke destinacije, *Ekonomski vjesnik*, br. 1/2013. str. 271-282
- Tablica 3. Prikaz djelatnosti koje obavlja Seasplash udruga u svrhu ostvarenja ciljeva
- <http://seasplash-festival.com/hr/>, 10.7.2020.

Sažetak

U ovome završnome radu istraživala se tema: Štinjan (Fort Punta Christo) i Tolmin (Sotočje): Usporedba festivalskih lokaliteta i kulture. Tijekom istraživanja došlo se do spoznaje da su najveću ulogu u ostvarivanju supkulturnih festivala na manje turistički razvijenom mjestu imali lokalni stanovnici Tolmina i Štinjana. Pojavom drugačijih stilova glazbe, stranih posjetitelja i buke na festivalima očekivala se negativna reakcija lokalnog stanovništva, no suprotno od toga lokalno stanovništvo ih je pozitivno prihvatilo i supkulturni festivali postali su dio grada kao samostalna turistička atrakcija. Stoga, iz ovoga završnoga rada možemo zaključiti da je antropologija svakako koristan alat za razumijevanje različitih kultura te smanjivanju predrasuda, a turizam pomaže pri ostvarivanju i osnaživanju ekonomije.

Ključne riječi: antropologija, turizam, festivalski turizam, festivalski lokalitet, turistička atrakcija, kultura.

Summary

In this final work, research has been done on topic: Štinjan (Fort Punta Christo) and Tolmin (Sotočje): Differences between festival locality and culture. Throughout the research we came to conclusion that main role in accepting and achieving subcultural festivals on less developed cultural location had locals of Štinjan and Tolmin. It was expected that locals will give negative reaction by arrival of different music genres, foreign visitors and high noise pollution, instead locals positively accepted subcultural festivals and they became a part of independent tourist attraction. Therefore, from this final research paper we can conclude that anthropology is a great tool in understanding various cultures and overcoming prejudice while tourism can strengthen economy.

Key words: anthropology, tourism, festival tourism, festival locality, tourist attraction, culture.